

**Бубель В.І.**

*студентка,*

*Науковий керівник: Сабадаш В.П.*

*кандидат юридичних наук, доцент,*

*Запорізький національний університет*

## **ВИКРИТТЯ НЕПРАВДИВОГО АЛІБІ**

Протягом багатьох десятиліть вчені-криміналісти неодноразово відзначали, що одним з поширених способів ухилення від відповідальності і одночасно прийомом протидії розслідуванню є висунення на допиті підозрюваним або обвинуваченим неправдивого алібі, тобто такого твердження про свою невинність, що не відповідає істині у зв'язку з перебуванням в момент скоєння злочину в іншому місці. Вивченню в криміналістиці способів приховування злочинів і протидії розслідуванню в цілому присвячені роботи Р. С. Белкіна, І.О. Бобракова, А.С. Андрєєва, А.Ф. Волинського, С.Ю. Журавльова, Г.Г. Зуйкова, В.Н. Карагодіна, А.Н. Колесніченко, В.П. Лаврова. У зв'язку з цим практичний і науковий інтерес представляє вивчення окремих способів, прийомів протидії розслідуванню, зокрема висунення неправдивого алібі.

Презумпція невинуватості звільняє підозрюваного (обвинуваченого) від обов'язку доводити свою невинуватість, тоді як доводи, висунуті ним на свій захист, підлягають повній і всебічній перевірці, при цьому особливо ретельно слід перевіряти алібі підозрюваного (обвинуваченого).

Взагалі, під поняттям «алібі» розуміється перебування підозрюваної або обвинувачуваної особи в момент скоєння злочину в іншому місці, що виключає можливість її участі в даній події [1, с. 4]. Проте варто врахувати той факт, що злочинці досить часто висувають алібі з наміром ухилитися від відповідальності за скоєне.

Щодо неправдивого алібі, то воно являє собою сукупність протиправних дій обвинуваченого та інших осіб по обґрунтуванню, висуненню і відстоюванню неправдивої інформації про місце перебування особи, яка вчинила злочинне діяння, момент скоєння злочину, і тим самим спрямованих на перешкоджання встановленню об'єктивної істини у справі [2, с. 12].

Досить часто зустрічаються випадки, коли при обґрунтуванні неправдивого алібі підозрюваний чи обвинувачений, посилається на те, що його родичі можуть підтвердити його місцезнаходження у іншому місці на момент скоєння злочину. Це пов'язано з тим, що ч. 3 ст. 18 Кримінального процесуального Кодексу вказує на те, що жодна особа не може бути примушена давати пояснення, показання, які можуть стати

підставою для підозри, обвинувачення у вчиненні її близькими родичами чи членами її сім'ї кримінального правопорушення [3].

Таким чином, особа свідомо обирає стратегією неправдивого алібі, що є фальсифікованим запереченням винним свого перебування на місці злочину або перебування на цьому місці потерпілого. Спираючись на свої, як правило, життєві уявлення, вона передбачає можливі міркування слідчого, програє його можливі версії.

При розпізнанні ознак фальсифікації слід враховувати, що на допиті злочинець «в'язне» у своїй фальсифікації, наполегливо прагне переконати слідчого в істинності алібі. В свою чергу, слідчий повинен створювати передумови для активізації цього прагнення, оскільки чим більше розбіжностей у деталях показань особи, тим легше викрити неправдиві свідчення [4, с. 221].

Спеціально для цього слідчий повинен визначити комплекс найбільш доцільних тактичних прийомів, спрямованих на викриття неправдивої інформації щодо алібі особи, що передбачає: а) постановку деталізуючих запитань щодо перебування допитуваного у вказаному місці; б) постановку контрольних запитань щодо фактів, точно встановлених у справі; в) оголошення фрагментів показань осіб, на яких посилався обвинувачений (підозрюваний), стосовно суперечностей, що виникли; г) оголошення показань осіб, які спростовують заяву про алібі; г) пред'явлення доказів, які підтверджують перебування допитуваного у місці вчинення злочину; д) оголошення висновку експерта, результатів окремих слідчих дій, які свідчать про можливість перебування допитуваного на місці злочину [4, с. 221].

Взагалі процес викриття неправдивого алібі можна розділити на два етапи: 1) виявлення ознак неправдивого алібі, 2) перевірка і доведення хибності алібі [5, с. 198].

У ході першого ж допиту обвинуваченого слід докладно з'ясувати, де він перебував і що робив в момент скоєння злочину, хто може це підтвердити. Важливим є те, що названі обвинуваченим особи повинні бути негайно допитані, перш ніж сам обвинувачений або його рідні та близькі зможуть з ними зустрітися або зв'язатися [5, с. 198].

Як доречно зазначає Андреев А.С., досвідчені злочинці нерідко заздалегідь підготовляють докази свого алібі. Допитуючи обвинуваченого, необхідно спробувати з'ясувати, чи мала місце та подія, на яку вказує обвинувачений в підтвердження свого алібі; якщо така подія дійсно мало місце, то чи не переміщена вона в показаннях обвинуваченого за періодом часу (чи не змінений день і година) таким чином, щоб вона збіглася з часом скоєння злочину [2, с. 13].

Найбільш поширеним прийомом перевірки заяви обвинуваченого про алібі є деталізація його показань. Для цього його спочатку докладно

допитують за всіма обставинами справи, пов'язаними з алібі, після чого свідчення ретельно фіксують у протоколі допиту [5, с. 198].

При цьому, слід підкреслити, що є недостатнім з'ясувати, що обвинувачений був у певний час у певному місці. Потрібно запитати, чому і з якою метою він там був, кого бачив, хто ще й звідки прийшов, скільки часу знаходився там обвинувачений, що відбувалося в цей час, чи відбувалася яка-небудь розмова, про що саме і т.д. Якщо обвинувачений знаходився в громадському місці, слід з'ясувати деталі, які можна перевірити.

Важливим є те, що питання, спрямовані на отримання даних, що піддаються перевірці, слід задавати лише після того, як свідчення зафіксовано в протоколі допиту [2, с. 13].

Необхідно мати на увазі, що особа, дійсно не причетна до скоєння злочину, нерідко гірше пригадує події, ніж злочинець, який заздалегідь підготував свої свідчення. Тому в деяких випадках обвинуваченому потрібно допомогти пригадати обставини, пов'язані з його алібі. Якщо обвинувачений не пам'ятає прізвищ осіб, на яких він посилається, або не може точно назвати місце, в якому він перебував, слід уточнити деталі та обставини, за якими ця особа або місце можуть бути встановлені. Якщо з моменту вчинення злочину минув тривалий час, а обвинувачений в підтвердження свого алібі точно вказує день і годину, слід з'ясувати, чому він це запам'ятав.

Також при перевірці алібі необхідно пам'ятати про те, що повторювані події, що відбуваються в один і той ж певний час, можуть мати відхилення від звичайного режиму або розкладу (наприклад, прибуття поїзда, початок кіносеансу і т.д.) [4, с. 221].

Коли у слідчого виникають підозри щодо правдоподібності алібі, доцільно провести ряд повторних деталізуючих допитів за обставинами, пов'язаними з алібі. Зіставивши отримані свідчення, можна виявити в них протиріччя і неточності, які викривають допитуваного в дачі неправдивих свідчень. При повторних допитах доцільно змінювати послідовність поставлених питань (наприклад, розбивши подію на часові відрізки) [4, с. 221].

Справа в тому, що вигадка на рівні деталей, по-перше, не дозволяє зберегти їх усі в пам'яті і, як наслідок, при повторюванні буде багато розходжень; по-друге, досить характерно, що «розвиток» обставин надуманої події для наступних розповідей буде додавати новели і розходитись з раніше повідомленим [4, с. 221-222].

Якщо перевіркою підтверджується, що подія, на яку посилається обвинувачений, дійсно мало місце, але виникає припущення, що вона переміщена в часі, доцільно взяти під контроль час, який передував цій події і безпосередньо час, який слідував за ним, тобто з'ясувати, де і з ким був обвинувачений до і після вказаного в алібі часу.

Ще однією особливістю є те, що під час перевірки алібі необхідно враховувати його повне та часткове підтвердження. Повне підтвердження означає, що з'ясовано весь період часу алібі, тобто встановлено, що від його початку і до кінця конкретна особа знаходилася у визначеному місті. Часткове підтвердження свідчить про те, що перебування особи не зафіксовано на всьому проміжку часу. В цьому випадку неможливо зробити висновок про повну непричетність підозрюваного до скоєння злочину [4, с. 219].

Враховуючи вищенаведене можна зробити висновок, що слідчий, проводячи допит обвинуваченої чи підозрюваної особи, має врахувати всі психологічні, соціальні особливості цієї особи, бути уважним та обачливим у постановці запитань та отриманні відповідей на них, чітко виявляти певні неточності і розбіжності у показаннях особи, використовувати ряд тактичних прийомів, спрямованих на з'ясування інформації щодо алібі особи та в деяких випадках – викриття неправдивої інформації, а також сприяти встановленню істини у кримінальному провадженні.

#### **Список використаних джерел:**

1. Бахін В.П. Тактика допиту: підручник / В.П. Бахін. – К.: НВТ «Правник», 1997. – 64 с.
2. Андреев, А.С. Ложное алиби и криминалистические методы его разоблачения: автореф. дисс. на соиск. уч. степ. канд. юр. наук: спец. 12.00.09 «Криминальный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскной деятельности» / А.С. Андреев. – М., 2001. – 23 с.
3. Кримінальний процесуальний Кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
4. Криміналістика: підручник / В.А. Журавель, В.М. Глібко, А.Л. Дудніков, В.М. Шевчук / під за. ред. В.Ю. Шепітько. – Х.: Право, 2011. – 464 с.